

Hálózatok építése és üzemeltetése

Linux

Miért Linux?

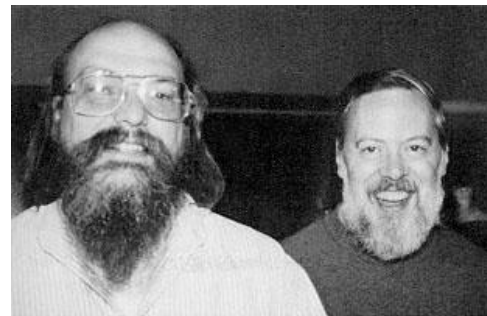
UNIX

- ▶ UNIX operációs rendszerek
 - ▶ sok évtizedes sikertörténet
 - ▶ nagy teljesítmény, megbízhatóság, robusztusság
 - ▶ nagyon sok helyen használják
 - ▶ különböző környezetekben, különböző feladatokra
 - ▶ vállalati környezet, szolgáltatók, adatközpontok, beágyazott rendszerek, **routerek**, stb.
 - ▶ sokoldalú: számos elérhető program (ld. GNU csomagok)
 - ▶ sokféle UNIX és UNIX-like rendszer
 - ▶ pl. FreeBSD, Solaris, Mac OS X (FreeBSD alapú), GNU/Linux
- ▶ **Hálózatkezelés**
 - ▶ első TCP/IP protocol stack
 - ▶ jól kidolgozott, hatékony hálózatkezelés
 - ▶ testreszabható működés
 - ▶ sok kísérleti megoldás itt volt implementálva először

UNIX történet

▶ AT&T/Bell Labs

- ▶ 1960-as évek: Multics (Multiplexed Information and Computing System)
 - ▶ MIT, Bell Labs, GE projekt: időosztásos operációs rendszer mainframe-re
 - ▶ túl komplex volt
- ▶ Bell Labs (Ken Thompson, Dennis Ritchie, ...)
 - ▶ kivonultak a Multics projektből
 - ▶ 1969: Unics (Uniplexed Operating and Computing System)
 - K. Thompson 1 hónap alatt implementálta az első Unics-ot PDP-7-re :)
 - kernel, shell, text editor, assembler (1-1 hét alatt)
 - -> Unix (többen tartják saját ötletüknek az elnevezést...)
 - ▶ 1972: C nyelven újraírták (PDP-7 assembly helyett)
 - **hordozhatóság!**
 - több HW architektúrára portolható
 - (a C nyelv sikertörténete szintén fontos volt!)

UNIX, B, C languages, QED/ed text editor (regexp),... GO

UNIX történet

▶ Terjedése

- ▶ AT&T jogi okok miatt nem léphetett be a computer üzletbe
- ▶ a forráskódot oda kellett adni, aki kérte
- ▶ amerikai egyetemek megkapták a forráskódokat, gyorsan terjedt a használata
- ▶ pl. University of California, Berkeley (BSD)
- ▶ 1984: Bell Labs leválasztása után fizetős termék lett (System V)

Két fontos UNIX változat a '80-as években (1st phase of the Unix wars)

▶ BSD

- ▶ Berkeley Software Distribution (University of California, Berkeley)
- ▶ 1977-től 1995-ig
- ▶ jelentősebb verziók: 4.2BDS, 4.3BSD, 4.4BSD

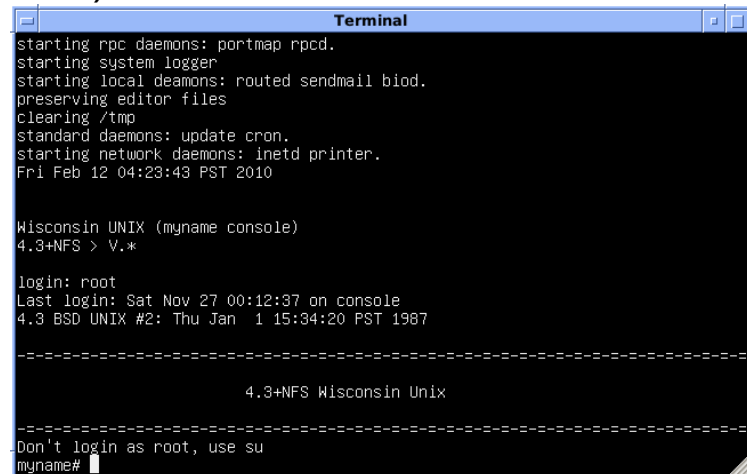
▶ System V

- ▶ AT&T belső név: Unix 5.0
- ▶ System III termék utódja
- ▶ legfontosabb verzió: System V Release 4 (SVR4)

▶ POSIX (1988-tól)

- ▶ Portable Operating System Interface
- ▶ IEEE "Unix szabvány"

4.2 > V
posztterek :)


```
Terminal
starting rpc daemons: portmap rpcd.
starting system logger
starting local daemons: routed sendmail biod.
preserving editor files
clearing /tmp
standard daemons: update cron.
starting network daemons: inetd printer.
Fri Feb 12 04:23:43 PST 2010

Wisconsin UNIX (myname console)
4.3+NFS > V.*

login: root
Last login: Sat Nov 27 00:12:37 on console
4.3 BSD UNIX #2: Thu Jan 1 15:34:20 PST 1987

-----
4.3+NFS Wisconsin Unix
-----
Don't login as root, use su
myname#
```


GNU/Linux

▸ Richard Stallman

▸ GNU Project (GNU's not Unix), 1983

- cél: teljes Unix-kompatibilis szoftver rendszer megalkotása tisztán szabad szoftver komponensekből
- számos komponens megvalósult
 - ▢ GNU Compiler Collection (GCC), GNU Binary Utilities (binutils), bash shell, GNU C library (glibc), GNU Core Utilities (coreutils), Emacs szövegszerkesztő, ...
- kivéve a kernel
 - ▢ (jelenlegi verzió: GNU Hurd/Mach kernel és mikrokernel)

▸ FSF (Free Software Foundation), 1985

- egy mozgalom, filozófia

▸ GNU GPL (GNU General Public License), 1989

▸ Linus Torvalds

▸ első Linux kernel: 1991

- monolitikus kernel (egyetlen nagy program), Intel x86 architektúrára
- tartalmazott Minix (A. Tanenbaum) és GNU komponenseket

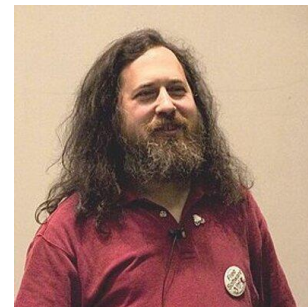
▸ Linux: szigorúan véve csak a kernel

▸ Linux kernel + GNU komponensek: GNU/Linux operációs rendszer

▸ Linux trademark: Linux Foundation

- üzlet orientált

▸ SZV tárgy: Nyílt forráskódú és szabad szoftverek (vitmav66)

GNU/Linux

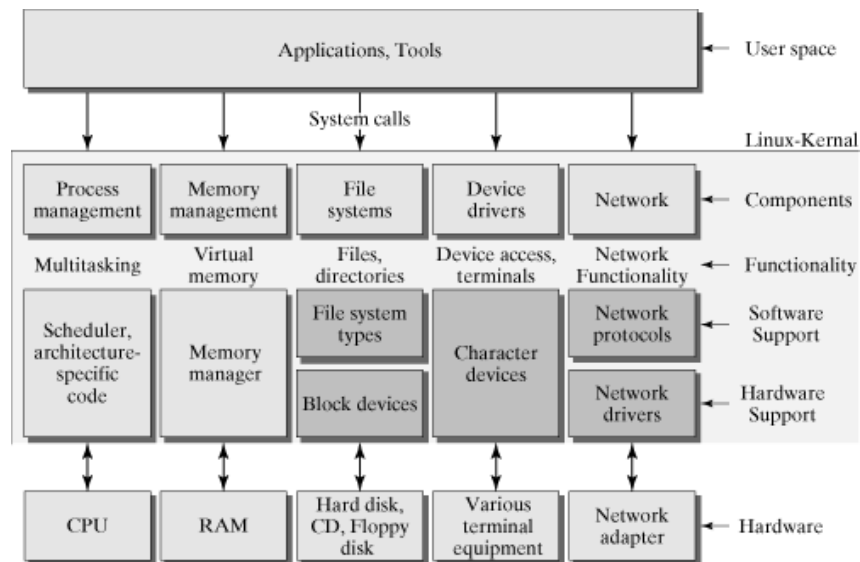
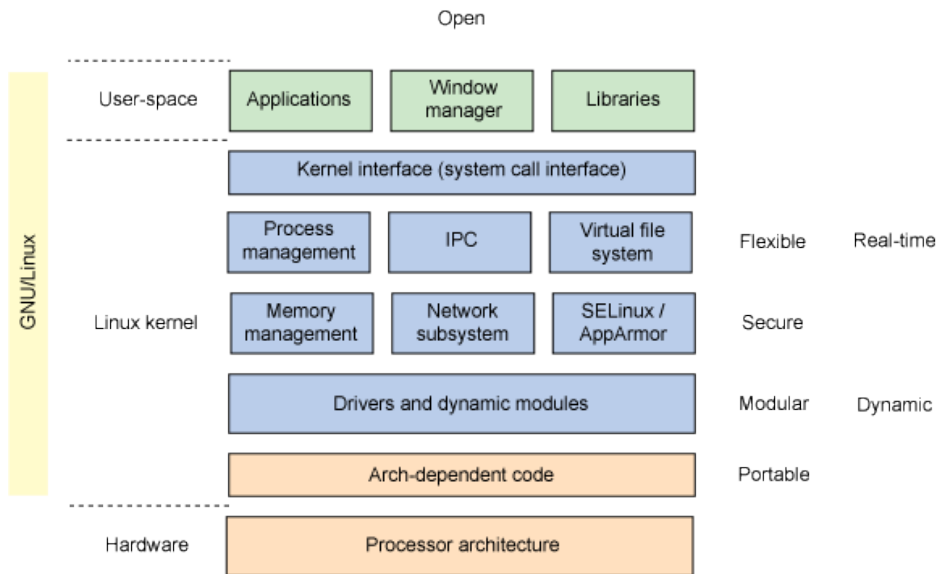
- ▶ Eredetileg: free OS Intel x86 PC-re
- ▶ Ma
 - ▶ a legtöbb HW platformra portolt OS
 - ▶ a legelterjedtebben használt általános célú OS (Android!)
- ▶ Hol használják?
 - ▶ szerverek, szuperszámítógépek, mainframe gépek, adatközpontok
 - ▶ desktop PC, notebook (itt elég kicsi a részesedése...)
 - ▶ beágyazott rendszerek, mobil telefonok, tabletek, TV-k
 - ▶ hálózati eszközök (routerek, switch-ek, stb.)
- ▶ Disztribúciók
 - ▶ “Linux operációs rendszer csomagok”
 - ▶ legfontosabb szabadon elérhetők:
 - ▶ Debian GNU/Linux, Ubuntu, Arch Linux, CentOS, Fedora, Gentoo Linux, Linux Mint, openSUSE
 - ▶ egy-két fizetős:
 - ▶ Red Hat Enterprise Linux, SUSE Linux Enterprise Server

GNU/Linux rendszer

A rendszer felépítése

- ▶ A Linux egy
 - ▶ többfelhasználós (multiuser)
 - ▶ többfeladatos (multitasking)
 - ▶ operációs rendszer a Unix-kompatibilis eszközök teljes készletével
- ▶ Három fő rész
 - ▶ **Kernel:** az operációs rendszer központi eleme
 - ▶ szabályozza a rendszer működését, vezérli a perifériákat, a rendszererőforrásokhoz való hozzáférést és olyan alapfeladatokat lát el, mint például a processzek ütemezése vagy a virtuális memória kezelése
 - ▶ mindig privilegizált végrehajtási módban (kernel mode) hajtódik végre, amikor minden fizikai erőforráshoz hozzáfér
 - ▶ kernel módba váltás a rendszerkönyvtárak rutinjaiban levő rendszerhívásokkal történik
 - ▶ **Rendszerkönyvtárak**
 - ▶ standard funkciókat valósítják meg, melyeken keresztül az alkalmazások együtt tudnak működni a kernellel
 - ▶ olyan függvényeket biztosítanak, melyekre több alkalmazásban is szükség van, így azokat nem kell minden programmal együtt külön lefordítani és tárolni, hanem egy közös helyen tárolva bármely program elérheti őket
 - ▶ **Segédprogramok (felhasználói programok)**
 - ▶ a felhasználói igények széles körét lefedő alkalmazások különféle egyedi, illetve speciális feladatokra, mint például: rendszer inicializálás, konfigurálás, állandóan futó programok a hálózati kapcsolatok kezelésére, belépési kezdeményezések kezelésére, naplózásra, stb.

A rendszer felépítése

Shell

- ▶ Egy kiemelt felhasználói program: shell (héj)
 - ▶ “operációs rendszer felhasználói felülete”
 - ▶ sikeres belépés után normál esetben elindul a (felhasználó által beállított) shell program
 - ▶ operációs rendszer számára kiadott parancsok beolvasása, értelmezése
 - ▶ pl. billentyűzet segítségével felhasználói és egyéb programok indítása
 - ▶ nem csak parancsértelmezők: script nyelvek is!
- ▶ Elterjedt shell programok
 - ▶ sh: Bourne shell (első volt, szinte minden Unix változatban megtalálható)
 - ▶ bash: Bourne Again Shell (Linux default)
 - ▶ csh: C shell (szintaxisa a C programozási nyelvre épül)
 - ▶ ksh: Korn shell (a Bourne shell és a C shell egyfajta ötvözete)
 - ▶ ash: Almquist shell (erőforráshiányos környezetekben használják)

```
(usr@localhost) $ cd /etc/
(usr@localhost) $ ls
acpi                gimp                man_db.conf         rcS.d
apache              group              modprobe.conf       resolv.conf
asciidoc             group-            modules             resolv.conf.dhclient
sound.state         grub              mtab                rpc
uci                 gshadow           ntfs                 scsi_id.conf
blkid.tab           gshadow-          nls-wrapper         services
blkid.tab.old       gview            nsswitch.conf       shadow
contrab             gtk               passwd              shadow-
default             hostname          passwd              shells
dev.d               hosts            playlist            slim.conf
dhclient.conf       hotplug          printcap            ssh
dhclient-script     init.d           printcap.sample     ssl
dhcpd.conf          inittab          profile             sysctl.conf
environment         inputrc          proftpd.conf        syslog.conf
environment-common  iproute2         protocols           system
esd.conf            ld.so.cache      qt                  timeformat
fcron.allow         ld.so.conf       rarfiles.lst        udev
fcron.conf          limits           rc0.d               vmware
fcron.deny          locale.gen       rc1.d               wpa_supplicant.conf
fdpr               localtime       rc2.d               x11
fglrxprofiles.csv  login.access     rc3.d               XF86Config
fglrx               login.defs       rc4.d               xinetd.conf
fonts               lpd              rc5.d               xinetd.d
fontastic           mail             rc6.d               xsl
fstab               man.conf         rc.boot             xpdfrc
(usr@localhost) $
```

“Grafikus shell”

- ▶ Desktop environment
 - ▶ minden SW, ami kell a desktophoz
 - ▶ window manager (pl. KWin)
 - ▶ file manager (pl. Dolphin)
 - ▶ toolkitek (pl. Qt, GTK+)
 - ▶ témák
- ▶ Például
 - ▶ KDE
 - ▶ GNOME
 - ▶ Xfce
 - ▶ LXDE
- ▶ Grafikus rendszer
 - ▶ X Window System
 - ▶ (Wayland)

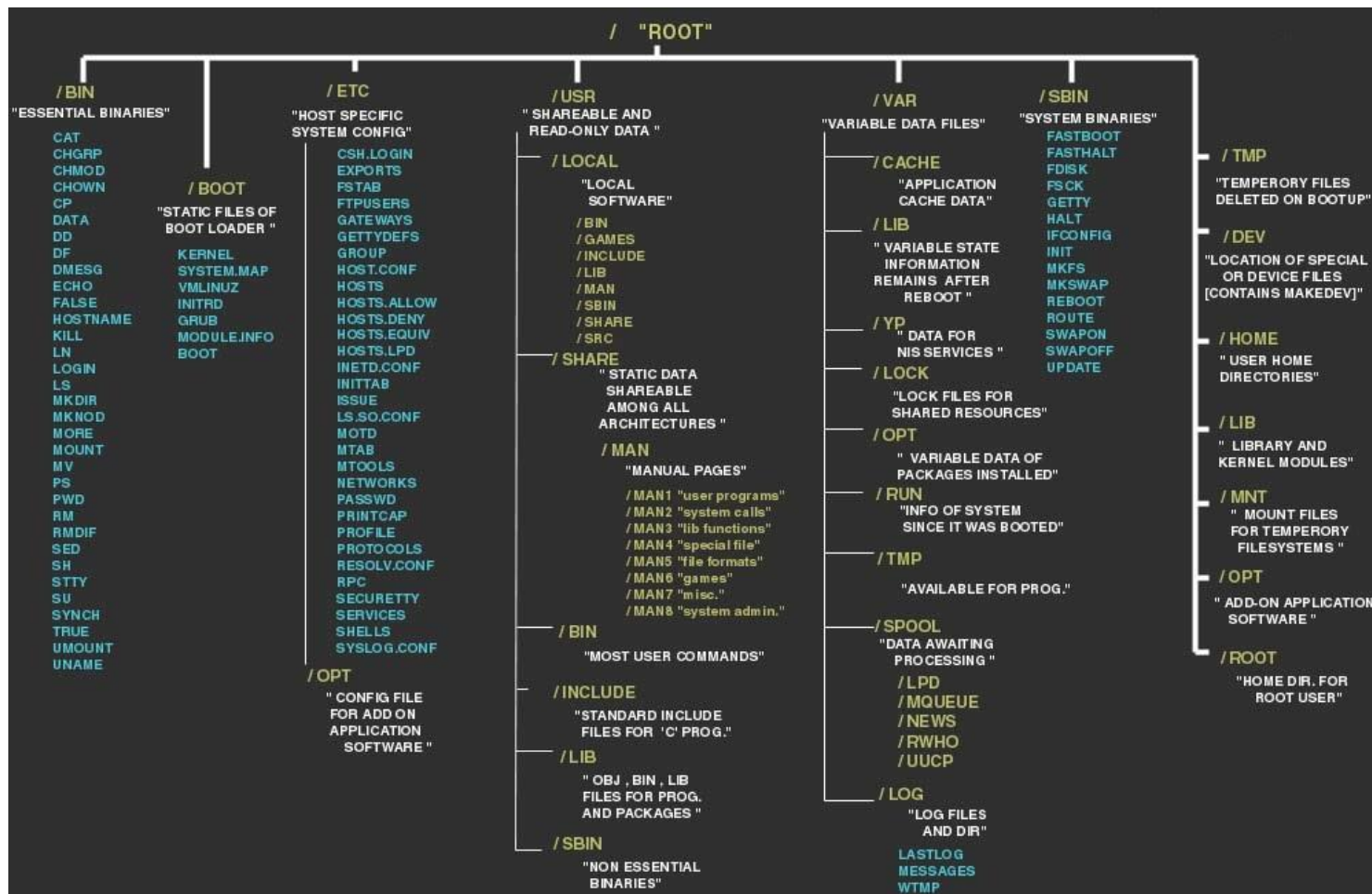

Állományrendszer

- ▶ Unix állományrendszer, fa struktúra
- ▶ Alap koncepciók
 - ▶ **minden egy fájl**
 - ▶ egységes programozási felület, ugyanazok a parancsok (függvények) használhatók
 - ▶ egyetlen (virtuális) fájlrendszer
 - ▶ minden valós fájlrendszer, hardvereszköz, processz ez alatt
 - ▶ tetszőleges kötetek csatolhatók (mount) a fa struktúra tetszőleges pontjához
 - ▶ típusok: plain, device, directory, socket, symbolic link, ...

Állományrendszer

- ▶ Egy gyökér (root, “/”), minden ez alatt
 - ▶ felépítés: FSH (File System Hierarchy) szabvány szerint
 - ▶ /bin: legfontosabb futtatható programok
 - ▶ /boot: tömörített kernel image-ek (vmlinuz*) és a kernellel kapcsolatos segédfájlok
 - ▶ /dev: hardverekhez tartozó fájlbejegyzések
 - ▶ /etc: konfigurációs fájlok helye (a konfigurációs fájl általában a csomag nevével egyezik meg)
 - /etc/init.d/: A rendszer szolgáltatásait kezelő scriptek (System V). Minden itteni script azonos paraméterekkel hívható meg (start, stop, restart)
 - /etc/fstab: fájlrendszer beállításai
 - ▶ /home: felhasználói könyvtárak (pl. /home/jozsi) (pl. bash esetén “~” karakterrel is lehet hivatkozni)
 - ▶ /lib: A /bin alatti programok által használt megosztott könyvtárak (shared library-k) gyűjtőhelye.
 - ▶ /mnt: az itt levő alkönyvtárakba szokás becsatolni (“mountolni”) a különböző fájlrendszereket.
 - ▶ /proc: virtuális fájlrendszer, interfész a kernel felé; egyes fájlokból a rendszer aktuális állapota olvasható ki (pl. /proc/cpuinfo: cpu információ lekérdezése), másokba írva a kernel beállításait változtathatjuk meg (pl. /proc/sys/net/ipv4/ip_forward: IP forwarding engedélyezése vagy tiltása)
 - ▶ /root: A rendszergazda home könyvtára
 - ▶ /sbin: rendszergazda által használt binárisok; pl. mke2fs, cfdisk, init, ...
 - ▶ /tmp: ideiglenes (temp) fájlok helye; mindenki számára írható, tartalma időnként (beállítástól függően) törlődik.
 - ▶ /usr: Unix System Resources, a programok saját könyvtárai, fájljai vannak itt. Alatta majdnem a teljes FSH le van duplikálva
 - ▶ /var: gyakran változó tartalmú adatfájlok vannak itt; pl. naplófájlok (logok), mailspool, print spool, ...

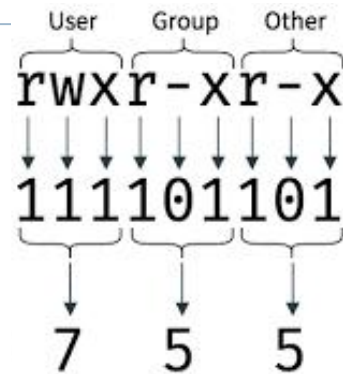
Védelmi rendszer

- ▶ Többfelhasználós rendszer
- ▶ védeni kell a
 - ▶ fájlokat a háttértárolón
 - ▶ processzeket a memóriában
- ▶ felhasználók, csoportok (users, groups)
- ▶ minden felhasználónak
 - ▶ egyedi azonosítója van
 - ▶ több csoporthoz is tartozhat
- ▶ fájl
 - ▶ egy tulajdonosa van (user) és van egy felhasználói csoportja
 - ▶ módosítás: **chown user:group file**
 - ▶ és védelmi kódja, ami szabályozza, hogy ki olvashatja, írhatja, futtathatja
 - ▶ lekérdezés: **ls -l**
 - ▶ **-rwxr-xr-- 1 user group ...**

Védelmi rendszer

▶ Jogosultságok állítása

- ▶ `chmod [u|g|o][+|-|=][r|w|x|...] file`
- ▶ egyes felhasználói körökhöz (u/g/o, tulajdonos/csoport/mások)
- ▶ jogosultságok (r/w/x, olvasás, írás, végrehajtás)
- ▶ adhatók (+), illetve elvehetők (-)

- ▶ Példa: tulajdonosnak és a csoportjának írási és végrehajtási jogot is adunk (az eddigi jogok mellé):
 - ▶ `chmod ug+wx file`
- ▶ Katalógus (könyvtár)
 - ▶ végrehajtás helyett keresési (listázási) jog
 - ▶ fájl védelme nem függ az őt tartalmazó katalógus védelmétől!

Munkakörnyezet: HaEpUz VM

BME Cloud - Füred

https://cloud.bme.hu

CIRCLE

Welcome to BME Cloud!

Choose your datacenter!

IIT/IK Cloud
<https://ik.cloud.bme.hu>
ONLINE

VMs in last 8 days

VIK Cloud
<https://smallville.cloud.bme.hu>
ONLINE

VMs in last 8 days

KIFÜ-NIIF Cloud
<https://niif.cloud.bme.hu>
ONLINE

VMs in last 8 days

Füred Cloud
<https://fured.cloud.bme.hu>
ONLINE

VMs in last 8 days

Contact: help@cloud.bme.hu

© 2018 Copyright: **BME**

Smallville, VIK Cloud
("B terv")

Füred Cloud
(javasolt)

Címtáras
belépés

CIRCLE

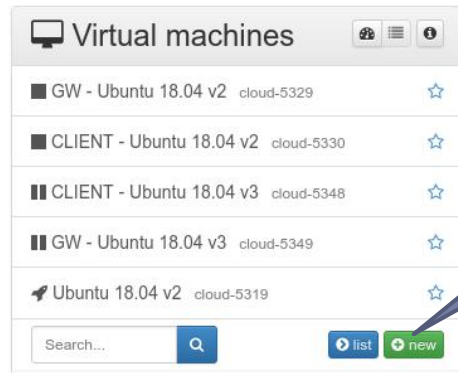
CIRCLE

Login with SSO

[Forgot your password?](#)

Special thanks to:
Szeberényi Imre (IIT) & CIRCLE Cloud team

VM indítása

Start VM

HaEpUz VM

Create a VM

CLIENT 2021 - Ubuntu 18.04 v4	Ubuntu 18.04 LTS Server am...
GW xfce4 2021 - Ubuntu 18.04 v5	Ubuntu 18.04 LTS Server am...
HaEpUz 2022 - Ubuntu 20.04 + xfce4 v17	Ubuntu 20.04 LTS Server am...

Belépés: ssh vagy rdp

HaEpUz 2022 - Ubuntu 20.04 + xfce4 v17 cloud-

16185.vm.fured.cloud.bme.hu ☆

▶ RUNNING

Connection details

Protocol SSH
Host **vm.fured.cloud.bme.hu:11709**
Host (IPv6) cloud-16185.vm.fured.cloud.bme.hu:22
Username cloud
Password ***** -Y

[Generate new password!](#)

Command *****

[Connect \(download client\)](#)

[Home](#) [Resources](#) [Console](#) [Access](#) **[Network](#)** [Activity](#)

Interfaces

VM-NET [remove](#)

IPv4 address:
10.9.0.237

IPv6 address:
2001:738:2010:1009:9:0:237:0

DNS name:
cloud-16185.vm.fured.cloud.bme.hu

Groups:
-

Port access

	IPv4	IPv6
vm.fured.cloud.bme.hu:11709	→ 22/tcp	x
vm.fured.cloud.bme.hu:11107	→ 3389/tcp	x

[+ →](#) / tcp [Add](#)

ssh

rdp

Belépés: ssh

```
sonkoly@notty:~$ ssh -Y cloud@vm.smallville.cloud.bme.hu -p 10305 -i ~/.ssh/haepuz_id_rsa
Welcome to Ubuntu 18.04.1 LTS (GNU/Linux 4.15.0-33-generic x86_64)

* Documentation:  https://help.ubuntu.com
* Management:    https://landscape.canonical.com
* Support:        https://ubuntu.com/advantage

System information as of Tue Oct 9 22:49:48 CEST 2018

System load: 0.0          Processes:              77
Usage of /:  8.8% of 35.56GB Users logged in:          0
Memory usage: 23%         IP address for eth0: 10.9.0.138
Swap usage:  0%

=> There is 1 zombie process.

8 packages can be updated.
8 updates are security updates.

Ezen a gépen tűzfal működik, ezért egy kívülről elérhető szolgáltatás megfelelő működéséhez szükséges lehet az adott port engedélyezése.

Ez webszerver esetén az alábbi módon tehető meg:

$ ufw allow 80/tcp
$ ufw allow 443/tcp

Bővebb információ:
http://sugo.ubuntu.hu/10.10/html/serverguide/hu/firewall.html
https://help.ubuntu.com/community/UFW

Last login: Tue Oct 9 19:22:53 2018 from 152.66.244.97
cloud@cloud-5349:~$
```

(GUI nélkül)

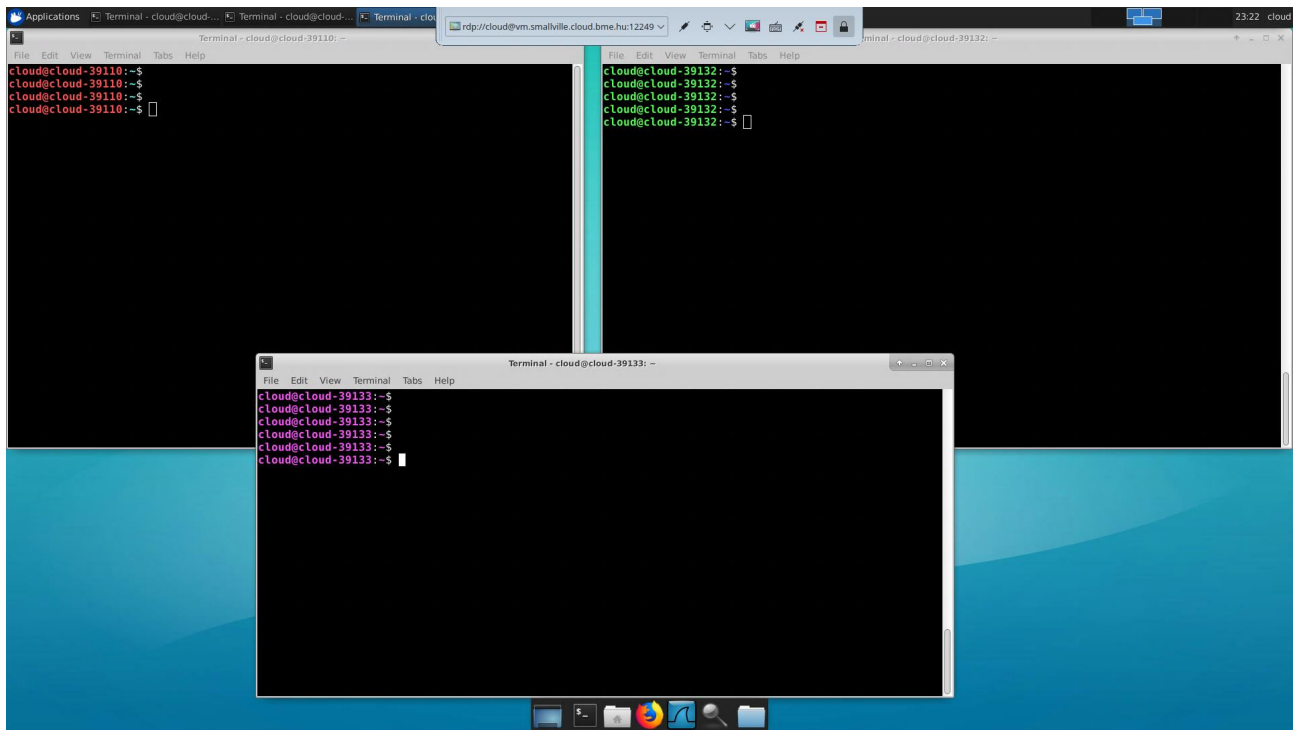
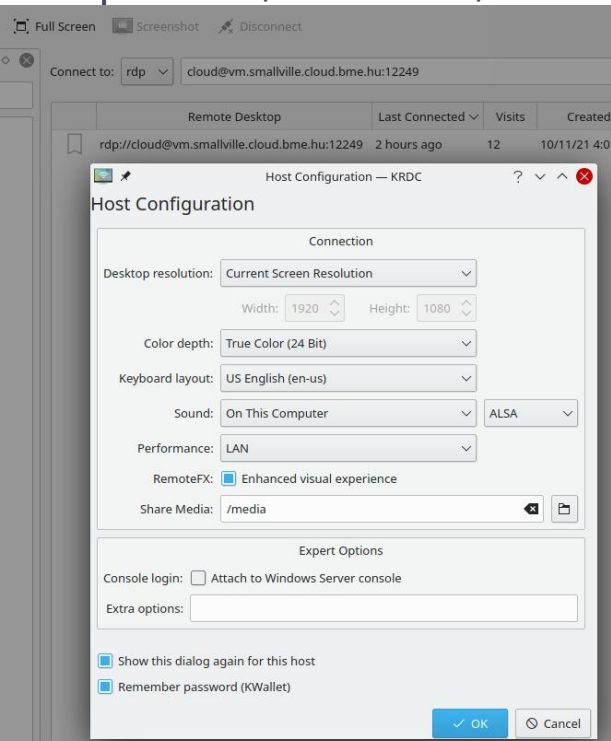
- ▶ célszerű Linux kliensről
 - ▶ pl.: HaEpUz VM
- ▶ célszerű ssh kulcs feltöltése
 - ▶ My profile
 - ▶ SSH public keys
 - ▶ kulcs pár (priv, pub)
 - ☐ generálása (pl.: ssh-keygen)
 - ☐ vagy meglévő feltöltése
- ▶ VM/Home
 - ▶ Install SSH keys

Belépés: rdp

(xfce4 desktop)

► rdp kliens

► pl.: krdc, remmina, MS...

Alapvető parancsok

HF: részletesen átnézni az otthoni gyakorláshoz

Parancsok

- ▶ Parancsok a shell-ben adhatók ki
- ▶ általános felépítésük:
 - ▶ `parancs kapcsolók argumentumok ...`
 - ▶ kapcsolók legtöbbször "-" jellel kezdődnek
 - ▶ ha fájlnev helyén áll "-", akkor a standard inputot vagy standard outputot jelenti
 - ▶ pl: `ls -l *.txt` (részletes lista a .txt végződésű fájlokról)

Hasznos parancsok

▸ **man**

- leghasznosabb parancs, minden UNIX-alapú rendszer részét képezi
- felhasználói kézikönyv, mely az összes parancs, függvény, API hívás leírását tartalmazza, valamint a főbb konfigurációs fájlokat
- a man oldalakról a q billentyű lenyomásával lehet kilépni
- `pl: man ls`

▸ **mc**

- Midnight Commander: könnyen használható fájlkezelő program sok hasznos segédfunkcióval

▸ **shutdown, halt, reboot, poweroff**

- rendszer leállítása vagy újraindítása

▸ **su, su username; sudo, sudo -u username**

- superuser jogosultság megszerzése (su), illetve adott felhasználói jogosultság megszerzése
- sudo használatával egy parancs hajtható végre az adott jogosultsággal

Processzkezelés

▶ **ps, kill, top**

- ▶ processzlista kiírása, egyes processzek megölése (signal küldése)
- ▶ leggyakoribb kombináció a ps aux
- ▶ a kill parancs paramétere a ps által mutatott process ID
- ▶ ha a kill hatására nem hal meg a processz, úgy a kill -9 kombináció még segíthet (ez a kötelező érvényű felfüggesztés jelzése)
- ▶ a top paranccsal monitorozhatjuk az éppen aktuális processzeket, kilépés q billentyűvel.

▶ **watch, sleep**

- ▶ watch a paraméterében megadott parancsot adott időnként (alapértelmezésben ez 2 sec) lefuttatja, és a kimenetét megmutatja
- ▶ sleep adott ideig alszik (az időt másodpercekben kell megadni).

Fájlrendszerrel kapcsolatos műveletek

► **cd, pwd, mkdir, rmdir, ls, find, tar**

- Könyvtárműveletek: aktuális könyvtár megváltoztatása, aktuális könyvtár kiírása, könyvtár létrehozása, üres könyvtár törlése, könyvtár tartalmának kiírása, fájlok keresése a könyvtár hierarchiában nevük vagy tulajdonságaik alapján, könyvtárak archiválása vagy visszaállítása
- nem üres könyvtárak törlésére a fájl törlési parancs rekurzív változatát kell használni (rm -r)

► **touch, rm, cp, mv, ln**

- Fájl műveletek: fájl létrehozása vagy "megérintése" (dátumok aktuálisra állítása rajta), törlése, másolása, mozgatása, linkelése (szimbolikus link létrehozásához használjuk a -s opciót)
- cp, mv, ln paraméterei mindig forrás – cél sorrendben követik egymást
- -r (vagy -R) kapcsolóval lehet rekurzívan (alkönyvtárakkal együtt) végeztetni fájl műveleteket

► **df, du, fsck, mount, umount**

- Adminisztratív műveletek: fájlrendszerek diszkhasználata, adott könyvtárak diszkhasználata (alkönyvtárakkal együtt), fájlrendszer ellenőrzése, fájlrendszer csatolása, illetve leválasztása.

Fájlrendszerrel kapcsolatos műveletek

▶ Példák

▶ könyvtárak, fájlok kezelése

- ▶ `cd`
- ▶ `pwd`
- ▶ `ls`
- ▶ `ls -l`
- ▶ `ls -lah`
- ▶ `mkdir linux`
- ▶ `cd linux`
- ▶ `touch test test2`
- ▶ `rm test`
- ▶ `cd ..`
- ▶ `cd.. (??)`
- ▶ `cd .`
- ▶ `rmdir linux`
- ▶ `rm -fR linux`

▶ Példák

▶ szimbolikus link létrehozása a szülő könyvtárban elhelyezkedő prog fájlra proglink néven:

- ▶ `touch prog`
- ▶ `mkdir valami`
- ▶ `cd valami`
- ▶ `ln -s ../prog proglink`
- ▶ `ls -l`

▶ az aktuális könyvtártól (".") rekurzívan keresi a .html fájlokat és a talált fájlokról részletes információt ad (mindegyik találatra végrehajtja az `ls -l` parancsot):

- ▶ `mkdir a; cd a`
- ▶ `touch a.html b.html c.html`
- ▶ `cd ..; touch x.html`
- ▶ `find . -name '*.html' -exec ls -l`
`'{}' \;`

Szűrők

HF: részletesen átnézni az otthoni gyakorláshoz

Szűrők

- ▶ Nagyon hasznos Unix eszközök
- ▶ egyszerű programok
 - ▶ standard bemenetüket a megfelelő művelet elvégzése után a standard kimenetükre másolják
 - ▶ sok önmagában nagyon egyszerű műveletet megvalósító szűrő van
 - ▶ általában a segédprogramok képesek szűrőként is működni
 - ▶ szűrők egymás után kapcsolhatók a pipe (csővezeték) segítségével
- ▶ shell által végrehajtott programok alapból 3 megnyitott állománnyal indulnak
 - ▶ standard input (0)
 - ▶ standard output (1)
 - ▶ standard error (2)
 - ▶ ezek átirányíthatók

Szűrők

- ▶ **Bemenet/kimenet átirányítás**
 - ▶ `prog < file`: standard input átirányítása (vagy hosszabban: `0<`)
 - ▶ `prog > file`: standard output átirányítása (vagy hosszabban: `1>`)
 - ▶ `prog 2> file`: standard error átirányítása
 - ▶ `prog 2>&1`: standard error átirányítása standard outputba
 - ▶ `prog 1>&2`: standard output átirányítása standard errorba
 - ▶ `prog1 | prog2`: pipe, `prog1` kimenetének `prog2` bemenetére irányítása
 - ▶ `prog >> file`: standard output hozzáírása (append) a megadott fájlhoz

Egyszerű példák

▶ **echo, cat, tee**

- ▶ Paraméterként átadott szöveg kiírása (echo), illetve fájlok kiírása és összefűzése (cat). Gyakran használjuk a standard output átirányításával, vagy pipe-okkal együtt. A tee parancs a standard inputról másol a standard outputra, valamint a paraméterként megadott fájlokba is (adatfolyam elágasztása).

▶ pl:

- ▶ `cat /etc/passwd`
- ▶ `echo 'asdf' > f1`

- ▶ pl: cat program kimenetét átirányítjuk az f1 fájlba, így a standard bemeneten bevitt sorok az adott fájlba íródnak egészen a fájlvége jel (ctrl-d) beviteléig:

- ▶ `cat >f1`

▶ **more, less**

- ▶ Fájlok kiírása úgy, hogy egyszerre egy képernyőnyi tartalom jelenik meg, illetve navigálási lehetőség biztosítása. A less a kifinomultabb változat.

- ▶ `less /etc/apache2.conf`
- ▶ `cat /etc/apache2.conf | less`

Egyszerű példák

▶ head, tail

- ▶ Fájlok első (head), illetve utolsó (tail) n sorának kiírása.

- ▶ `head -2 /etc/group`
 - ▶ `sudo tail -n 20 /var/log/syslog`
 - ▶ `sudo tail -f /var/log/syslog`

▶ tr

- ▶ Alapértelmezésben karakterfordítást végez (translate): az első paraméterként megadott karaktereket cseréli a második paraméterben megadottakra. Tartomány is megadható, pl. [0-9] a számokat jelenti, [a-z] a kisbetűket. Ha az első paramétere -d, akkor törli a második paraméterben megadott karaktereket. Pipe részeként vagy átirányítással használjuk.

- ▶ `echo 'abcd' | tr bc xy`

▶ wc

- ▶ Kiírja a sorok, szavak és karakterek számát ("word count").

- ▶ `wc /etc/passwd`
 - ▶ `wc -l /etc/passwd`
 - ▶ `wc -w /etc/passwd`
 - ▶ `wc -c /etc/passwd`

Egyszerű példák

► **cmp, diff, comm**

- Fájlok összehasonlítása: bájról bájtra (cmp) vagy szöveges fájlokat sorról sorra (diff). A comm parancs két fájl közös sorainak kiíratására használható.

- `diff .bashrc .bashrc~`

► **sort, uniq**

- A két parancsot általában együtt (egymásba pipe-olva) használjuk és ilyen sorrendben: a sort rendezi a bemenetet, míg a uniq a rendezett bemenet ismétlődő soraiból csak egyet-egyet hagy meg.
- A uniq paraméterezésével többféle működés is elérhető, pl. a sorok különféle számolása (pl. uniq -c), csak a többször szereplő (uniq -d), vagy az egyedi sorok kiíratása (uniq -u). A sort paraméterezésével számok és stringek rendezése is megoldható.
- Például az alábbi egymás után kapcsolt szűrők a jelszófájlt rendezik a 3. oszlop szerint (-k3) numerikusan (-n) csökkenő sorrendben (-r) és az utolsó két sor lesz az eredmény (tail -n 2). A jelszófájlban a mezők közti szeparátor a :, ami a rendezésnél a -t kapcsolóval adható meg:

- `cat /etc/passwd | sort -t: -n -k3 -r | tail -n 2`

Egyszerű példák

► 1. Feladat

- Listázzuk a logrotate program által tömörített (.gz), 1 hétnél régebben módosított és 10 kB-nál nagyobb, /var/log/ alatti fájlokat a kényelmesen olvasható méretükkel (K, M) együtt! Figyeljünk arra, hogy a hiányzó jogosultság üzenetek ne jelenjenek meg a kimeneten!

Egyszerű példák

► 1. Feladat

- Listázzuk a logrotate program által tömörített (.gz), 1 hétnél régebben módosított és 10 kB-nál nagyobb, /var/log/ alatti fájlokat a kényelmesen olvasható méretükkel (K, M) együtt! Figyeljünk arra, hogy a hiányzó jogosultság üzenetek ne jelenjenek meg a kimeneten!

- `find /var/log/ -type f -mtime +7 -size +10k -name "*. [1-9].gz" -exec ls -lh {} \; 2>/dev/null`

Egyszerű példák

▶ 2. Feladat

- ▶ Készíts egy szűrőt, mely a standard bemenetét a kimenetre másolja úgy, hogy közben azt nagybetűssé konvertálja (a kisbetűket nagybetűkké alakítja, a többi karaktert változatlanul hagyja).
- ▶ Készítsd el az előző szűrő módosított változatát, amely invertálást végez, vagyis a nagybetűket kisbetűre, míg a kisbetűket nagybetűre cseréli.

Egyszerű példák

▶ 2. Feladat

- ▶ Készíts egy szűrőt, mely a standard bemenetét a kimenetre másolja úgy, hogy közben azt nagybetűssé konvertálja (a kisbetűket nagybetűkké alakítja, a többi karaktert változatlanul hagyja).
 - ▶ **echo 'asdfASDF' | tr a-z A-Z**
- ▶ Készítsd el az előző szűrő módosított változatát, amely invertálást végez, vagyis a nagybetűket kisbetűre, míg a kisbetűket nagybetűre cseréli.
 - ▶ **echo 'asdfASDF' | tr a-zA-Z A-Za-z**

grep

▶ **grep, egrep, fgrep**

- ▶ Reguláris kifejezés-illesztő. A paraméterben (idézőjelben!) megadott reguláris kifejezésre (regex) illeszti a bemenetet.
- ▶ Fontosabb paraméterei:
 - ▶ -A, -B: az illesztett sor környezetét (előző / következő, adott számú sorokat) is megmutatja
 - ▶ -v: fordított működést eredményez (nem illesztett sorokat mutatja)
 - ▶ -q: nincs output, csak a visszatérési értéket állítja be (if feltételeként szoktuk használni)
- ▶ **grep és sed parancsok reguláris kifejezéseiben az operátorokat "escape-elni" kell**
 - ▶ (különben karakternek tekinti őket a program)
 - ▶ pl: "\|" a vagy operátor, míg "|" a pipe karakter
- ▶ példák:
 - ▶ `$ echo "bcd" | grep "a.*"`
 - ▶ `$ echo "bcacb" | grep "a.*b"`
 - ▶ `bcacb`
 - ▶ `$ echo "baaa" | grep "a*"`
 - ▶ `baaa`
 - ▶ `$ echo "baaa" | grep "^a*$"`

sed

▸ sed

- Teljes funkcionalitását tekintve sorszerkesztő, mi reguláris fordítóként fogjuk használni.
- Erre az s parancsa szolgál:
 - s/kif1/kif2/
 - kif1 reguláris kifejezést fordítja kif2 kifejezésre mindazon sorokon, amelyekre kif1 illeszkedik.
 - a(z escape-elt) zárójelbe tett kifejezésrészletekre vissza lehet hivatkozni kif2 -ben a \1, \2, ... referenciákkal.
 - ha az s parancs záró / -je után még egy g paramétert írunk, akkor soronként többször is végez illesztést
- Példák:
 - `$ echo 'xxxaaaxxx' | sed 's/aaa/bbb/'`
 - `xxxbbbxxx`
 - `$ echo "a0001b" | sed 's/a\([0-9]*\)b/x\1y/'`
 - `x0001y`

Reguláris kifejezések

- `c` Maga a `c` karakter, ha az nem speciális karakter.
- `\c` Kikapcsolja a `c` karakter speciális jelentését. Pl: `\[`: zárójel kezdődik
- `^` Sor eleje.
- `$` Sor vége.
- `.` Egy darab bármilyen karakter. (Az újsor kivételével minden karakter illeszkedik rá.)
- `[abc]` Bármelyik karakter a halmazból.
- `[^abc]` Bármelyik karakter, amelyik nincs a halmazban.
- `[a-z]` Bármelyik karakter a megadott tartományból.
- `r*` `r` reguláris kifejezés tetszőlegesen sokszor (akár 0-szor).
- `r+` `r` reguláris kifejezés 1-szer vagy sokszor. (extended regexp)
- `r?` `r` reguláris kifejezés 0-szor vagy 1-szer. (extended regexp)
- `r1r2` `r1` és `r2` egymás után úgy, hogy `r1` a lehető leghosszabban illeszkedjen.
- `r1|r2` `r1` vagy `r2`. (extended regexp)
- `(...)` egymásba ágyazott kifejezések. (extended regexp)
- `r{n}` `r` reguláris kifejezés `n`-szer megismétlődik. (extended regexp)
- `r{n,}` `r` legalább `n`-szer megismétlődik. (extended regexp)
- `r{n,m}` `r` legalább `n`-szer, legfeljebb `m`-szer megismétlődik. (extended regexp)
- `\(r\)` `r` reguláris kifejezés önmaga, amire később hivatkozni lehet `\n` alakban.
- `\n` hivatkozás az `n`-edik `\(r\)` reguláris kifejezésre.

Reguláris kifejezések: példák

- ▶ Az /etc/passwd fájlból írassuk ki az összes olyan sort, amelyben az 'r' és a 't' karakterek között tetszőleges számú 'o' szerepel:
 - ▶ `$ cat /etc/passwd | grep 'ro*t'`
- ▶ Írassuk ki az aktuális könyvtár összes olyan könyvtárát, amihez mindenkinek írási joga van:
 - ▶ `$ ls -l | grep '^d.....w.'`
- ▶ Írassunk ki minden olyan sort, amiben egymás után szerepel ugyanaz a betű:
 - ▶ `$ cat /etc/passwd | egrep '(.)\1'`
- ▶ Cseréljünk le minden .conf fájlnev részletet .CONFIG-ra a kimeneten:
 - ▶ `$ ls | sed s/.conf/.CONFIG/`

Reguláris kifejezések: példák

- ▶ Első és második karakter felcserélése egy fájlban:
 - ▶ `$ cat file1 | sed 's/\(.\)\(.\)/\2\1/'`
- ▶ Jelszófájl első két mezőjének felcserélése (mező szeparátor a kettőspont):
 - ▶ `$ cat /etc/passwd | sed 's/^\([^:]*\) : \([^:]*\) : /\2:\1:/'`
- ▶ Számoljuk meg melyik login shell hányszor szerepel az /etc/passwd fájlban (utolsó oszlop), majd ezt rendezzük csökkenő sorrendbe és írjuk ki a két legelsőt:
 - ▶ `$ cat /etc/passwd | sed 's/.*: \([^:]*\) /\1/' | sort | uniq -c | sort -n -r | head -n2`

Bash alap(f)ok

Bourne Again Shell

- Parancsértelmező és egy programozási nyelv is egyben
- segítségével egyszerűen kialakíthatók ún. shell scriptek, melyekkel a parancskészlet tetszőlegesen bővíthető
- paraméterezhetősége hasonló a normál programokéhoz
- Linux rendszerek egyik alapértelmezett shellje
- egyszerű adminisztrációs programok készíthetők
- bemenet/kimenet átirányítás és a pipe alkalmazásával nagyon hatékony eszköz
- Bash-ben a sorok lezárhatók enterrel vagy pontosvesszővel
- hosszabb kódrészlet: `do ... done` blokkba (hasonlóan, mint a C programok `{ ... }` blokkja)
- Futtatható script:
 - első sora: hashbang + a bash elérési útja (`#!/bin/bash`)
 - `chmod a+x script` paranccsal futtathatóvá kell tenni (enélkül `bash script` paranccsal történik)
- aktuális könyvtár alapértelmezésben nincs benne a PATH környezeti változóban
 - így `./script` paranccsal indíthatjuk
 - (vagy hozzáadjuk a PATH -hoz az aktuális könyvtárat a `PATH=$PATH:.` paranccsal)

Hasznos shell funkciók

- ▶ alt-F1,F2,... szöveges terminálok közti váltás
- ▶ ctrl-alt-F1,... másik terminálra váltás grafikus terminálról
- ▶ ↑ és ↓ history, korábbi parancsok behívása
- ▶ ctrl-r history, parancs illesztése az első megfelelőre (reverse search)
- ▶ TAB állománynév kiegészítés
- ▶ shift-PgUP képernyő tartalmának léptetése
- ▶ shift-PgDown
- ▶ ctrl-a sor elejére ugrás
- ▶ ctrl-e sor végére ugrás
- ▶ ctrl-l képernyő újrarajzolása

Változók, idézőjelek

- ▶ Változókat nem kell deklarálni, név szerint lehet rájuk hivatkozni
 - ▶ értékadás: `VAR=valami` (egyenlőségjel baloldalán nincs szóköz!)
 - ▶ érték lekérése: `$VAR` vagy `${VAR}`
 - ▶ standard inputról változóba: `read` parancs
- ▶ Idézőjelek:
 - ▶ szimpla idézőjel: `'echo $VAR'`
 - ▶ az idézett szöveg változtatás nélkül kerül feldolgozásra
 - ▶ dupla idézőjel: `"echo $VAR"`
 - ▶ az idézett szövegen lefut a változóhelyettesítés, majd változtatás nélkül kerül feldolgozásra
 - ▶ vissza idézőjel: ``echo $VAR``
 - ▶ az idézett szöveget parancsként értelmezi, és az eredményét adja át
- ▶ parancshelyettesítés másképp, pl: `current_dir=$(pwd)`
- ▶ aritmetikai helyettesítés, pl: `c=$(( $1+$2 ))` vagy `$(c=$(( $1+$2 )))`

Wildcardok

- ▶ Állománynév-helyettesítés

- ▶ * tetszőleges számú tetszőleges karakter
- ▶ ? pontosan egy tetszőleges karakter
- ▶ [abc] bármelyik karakter a halmazból
- ▶ [a-z] bármelyik karakter az adott intervallumból
- ▶ {a,b,c} "brace expansion"

- ▶ Példák:

- ▶ `$ ls -l image[1-3].jpg`
- ▶ `$ ls -l image[1-3].{jpg,bmp}`
 - ▶ shell erre fordítja (ha ezek a fájlok mind léteznek): `$ ls -l image1.jpg image1.bmp image2.jpg image2.bmp image3.jpg image3.bmp`

Speciális változók

- ▶ \$0 scriptfájl neve
- ▶ \$# bemeneti paraméterek száma
- ▶ \$i az i-edik bemeneti paraméter
- ▶ \$? utolsó visszatérési érték
- ▶ @\$ és \$* az összes paraméter
- ▶ \$\$ processz ID
- ▶ \$HOME home könyvtár
- ▶ \$HOSTNAME gép hosztneve
- ▶ \$PATH elérési utak az állományokhoz
- ▶ \$UID aktuális user ID
- ▶ \$PS1 aktuális prompt
- ▶ \$IFS input mező szeparáló karakter

Beépített parancsok

▶ :	nem csinál semmit	▶ bg/fg	job háttérbe / előtérbe helyezése
▶ . vagy source	más fájlok include-olása	▶ let	aritmetikai kifejezés kiértékelése
▶ alias/unalias	alias beállítása / eltávolítása	▶ pwd	aktuális könyvtár lekérdezése
▶ break/continue	ciklus elhagyása / következő iteráció	▶ read/readonly	változóba olvasás standard inputról
▶ cd	aktuális könyvtár megváltoztatása	▶ return	visszatérés függvényből
▶ echo	argumentumok kiírása	▶ set/unset	változók lekérdezése / beállítása
▶ eval	argumentum mint parancs végrehajtása	▶ shift	pozicionális paraméterek léptetése
▶ exec	argumentum végrehajtása, de nem indul új shell	▶ test vagy []	feltétel kiértékelése
▶ exit	kilépés	▶ times	futási idők
▶ export	shell változó exportálása		

Vezérlési szerkezetek

- ▶ **if**
 - ▶ `if [ "$VAR" == "valami" ]; then`
 - ▶ `echo "be van állítva"`
 - ▶ `else`
 - ▶ `echo "nincs"`
 - ▶ `fi`

 - ▶ `if grep -q "hello"; then`
 - ▶ `echo "szia"`
 - ▶ `fi`
- ▶ **for**
 - ▶ `for i in a b c; do`
 - ▶ `echo $i`
 - ▶ `done`

 - ▶ `for i in *; do`
 - ▶ `echo $i`
 - ▶ `done`

Vezérlési szerkezetek

▶ while

- ▶ `while read v; do`
- ▶ `echo "Új sor jött: $v"`
- ▶ `done`

▶ case

- ▶ `case "$VAR" in`
- ▶ `hello)`
- ▶ `echo "szia"`
- ▶ `;;`
- ▶ `bye)`
- ▶ `echo "bye-bye"`
- ▶ `;;`
- ▶ `*)`
- ▶ `echo "nem értem"`
- ▶ `;;`
- ▶ `esac`

Feltételek kiértékelése (test vagy [])

- ▶ test s igaz, ha s nem null string
- ▶ test -z s igaz, ha s nulla hosszúságú string
- ▶ test -n s igaz, ha s nem nulla hosszúságú string
- ▶ test s1==s2 igaz, ha s1 string megegyezik s2-vel
- ▶ test s1!=s2 igaz, ha s1 string nem egyezik meg s2-vel
- ▶ test n1 -eq n2 igaz, ha n1 aritmetikailag egyenlő n2-vel
- ▶ -ne, -gt, -ge nem egyenlő, nagyobb, nagyobb vagy egyenlő
- ▶ -lt, -le kisebb, kisebb vagy egyenlő
- ▶ test -f igaz, ha f file létezik és nem könyvtár
- ▶ test -r igaz, ha f file létezik és olvasható
- ▶ test -w igaz, ha f file létezik és írható
- ▶ kombinálhatók: ! (tagadás), -o (vagy), -a (és)

Példák

- ▶ Egész számok kiírása 1-től 100-ig:
- ▶ `#!/bin/bash`
- ▶ `c=1`
- ▶ `while [ $c -le 100 ]`
- ▶ `do`
- ▶ `echo $c`
- ▶ `c=$(( $c+1 ))`
- ▶ `done`
- ▶ hány fájl van az aktuális könyvtárban:
- ▶ `#!/bin/bash`
- ▶ `n=0`
- ▶ `for i in *; do`
- ▶ `if [ -f $i ]; then`
- ▶ `n=$(( $n+1 ))`
- ▶ `fi`
- ▶ `done`
- ▶ `echo "$n fájl van a könyvtárban"`

3. Feladat

- ▶ Írj egy bash scriptet, ami egy könyvtárban az összes .htm kiterjesztésű fájlt .html kiterjesztésűre cseréli.

- ▶ Készítsd el a fordított változatot is, ami .html-ről .htm-re cserél.

3. Feladat

- ▶ Írj egy bash scriptet, ami egy könyvtárban az összes .htm kiterjesztésű fájlt .html kiterjesztésűre cseréli.

```
▶ #!/bin/bash
▶ for i in *.htm; do
▶     mv $i ${i}l
▶ done
```

- ▶ Készítsd el a fordított változatot is, ami .html-ről .htm-re cserél.

```
▶ #!/bin/bash
▶ for i in *.html; do
▶     mv $i "$(echo $i | sed 's/.$//')"
```

vagy: `mv $i "$(echo $i | sed 's/html$/htm/')"`

vagy: `rename 's/\.html$/\.htm/' *.html`

```
▶ done
```

4. Feladat

- ▶ Írj scriptet, mely az aktuális könyvtárban található összes .jpg, .bmp és .png képet 50%x50%-osan kicsinyíti. Ehhez használd a convert programot, mely az imagemagick csomag része. A convert program használatát, és az átméretezéshez szükséges opciót a `man convert` paranccsal nézheted meg.
- ▶ ha nincs imagemagick:
- ▶ `sudo apt update`
- ▶ `sudo apt install imagemagick`

4. Feladat

- ▶ Írj scriptet, mely az aktuális könyvtárban található összes .jpg, .bmp és .png képet 50%x50%-osan kicsinyíti. Ehhez használd a convert programot, mely az imagemagick csomag része. A convert program használatát, és az átméretezéshez szükséges opciót a `man convert` paranccsal nézheted meg.
- ▶ `#!/bin/bash`
- ▶ `for i in *.{jpg,png,bmp}; do`
- ▶ `convert -resize 50% $i conv_$i`
- ▶ `done`

5. Feladat

- ▶ Írj scriptet, mely az aktuális könyvtár tartalmán rekurzívan végigmegy, és minden szimbolikus link helyére bemásolja azt a fájlt, amelyre az mutatott (ehhez közben a linket letörli).
 - ▶ Segítség: a `find` paranccsal nézd végig a fájlokat, melyekre ellenőrizd, hogy szimbolikus linkek-e. Ehhez `if [ ]` típusú feltételes elágazásra lesz szükséged, a megfelelő `if`-feltételt a man test oldalon találod meg. A linkek célpontját pl. az `ls -l` paranccsal is kinyerheted.

5. Feladat

```
▶ #!/bin/bash

▶ for i in `find`; do
▶     if [ -h $i ]; then
▶         target=`ls -l $i | sed 's/.*->.//'`
▶         vagy: target=`ls -l $i | sed 's/.*->\s\(.*\)/\1/'`
▶         vagy target=`ls -l $i | cut -d' ' -f 10`
▶         vagy target=$(file $i | awk '{print $5}')
▶         vagy target=$(readlink $i)
▶         rm $i
▶         cp $target $i
▶     fi
▶ done
```